

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04
21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR.PT.24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29-40-89

BS/84/68/93

KTO REPREZENTUJE INTERESY PRACOWNIKÓW W ZAKŁADZIE PRACY I W KRAJU?

Komunikat z badań

Warszawa, czerwiec 1993 r.

UWAGA: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

Prosimy także o zamieszczenie informacji, że badania były przeprowadzone na zlecenie Fundacji im. Friedricha Eberta.

Wydarzenia ostatnich miesięcy zwróciły uwagę społeczeństwa na sprawę reprezentowania interesów pracowniczych w zakładach pracy i w kraju.

Zmiany zachodzące w gospodarce i prawie spowodowały współistnienie dwojakiego rodzaju norm, regulujących stosunki w przedsiębiorstwie, mianowicie przepisów pochodzących z dawnego systemu i nowych, przystosowanych do zmieniającej się rzeczywistości ekonomicznej i społecznej.

W wyniku tego przy różnych okazjach (np. przy negocjacjach "Paktu o przedsiębiorstwie") ścierają się odmienne poglądy na temat reprezentowania interesów pracowniczych w relacjach między załogą a kierownictwem przedsiębiorstw, a także organami zewnętrznymi, występującymi w imieniu faktycznego właściciela przedsiębiorstw. Czy mają to robić przede wszystkim związki zawodowe, które w świetle "Paktu o przedsiębiorstwie" będą także uczestniczyć w podejmowaniu decyzji o wyborze ścieżki prywatyzacyjnej przedsiębiorstwa? Jaką rolę w reprezentowaniu interesów załogi mogą odgrywać samorządy pracownicze, które - jako przystosowane do logiki funkcjonowania poprzedniego systemu - w wielu przedsiębiorstwach ulegają likwidacji?

Reprezentowanie interesów pracowniczych w zakładzie pracy

Na przełomie kwietnia i maja Fundacja im. Friedricha Eberta przeprowadziła kolejne badanie świadomości politycznej i ekonomicznej pracowników średnich i dużych przedsiębiorstw przemysłowych¹. Jednym z analizowanych wątków były kwestie interesów pracowniczych i ich reprezentacji.

¹ Sondaż "Pracownicy o gospodarce, warunkach i polityce" (3) sfinansowało polskie przedstawicielstwo Fundacji im. Friedricha Eberta. Sondaż został zrealizowany przez CBOS w dniach 23 kwietnia - 4 maja 1993 r. wśród losowo wybranych 988 pracowników zatrudnionych na wydziałach produkcyjnych w zakładach stanowiących losową próbę przedsiębiorstw przemysłowych zatrudniających powyżej 500 pracowników. Autorami badania są dr Juliusz Gardawski i dr Tomasz Żukowski. Poprzednie badania zrealizowano w lutym 1991 r. i listopadzie 1992 r. Patrz: J. Gardawski, "Robotnicy 1991", Fundacja im. Eberta, Warszawa 1992; J. Gardawski, T. Żukowski, "Polityka i gospodarka w oczach pracowników". Fundacja im. Eberta oraz Ministerstwo Pracy i Polityki Socjalnej, Warszawa 1992.

Ankietowanych zapytano między innymi, czyje interesy reprezentują działacze poszczególnych związków zawodowych funkcjonujących w ich zakładzie pracy. Po wyeliminowaniu odpowiedzi "nie ma u nas takiego związku"² otrzymano następujące rezultaty:

Tabela 1

w procentach

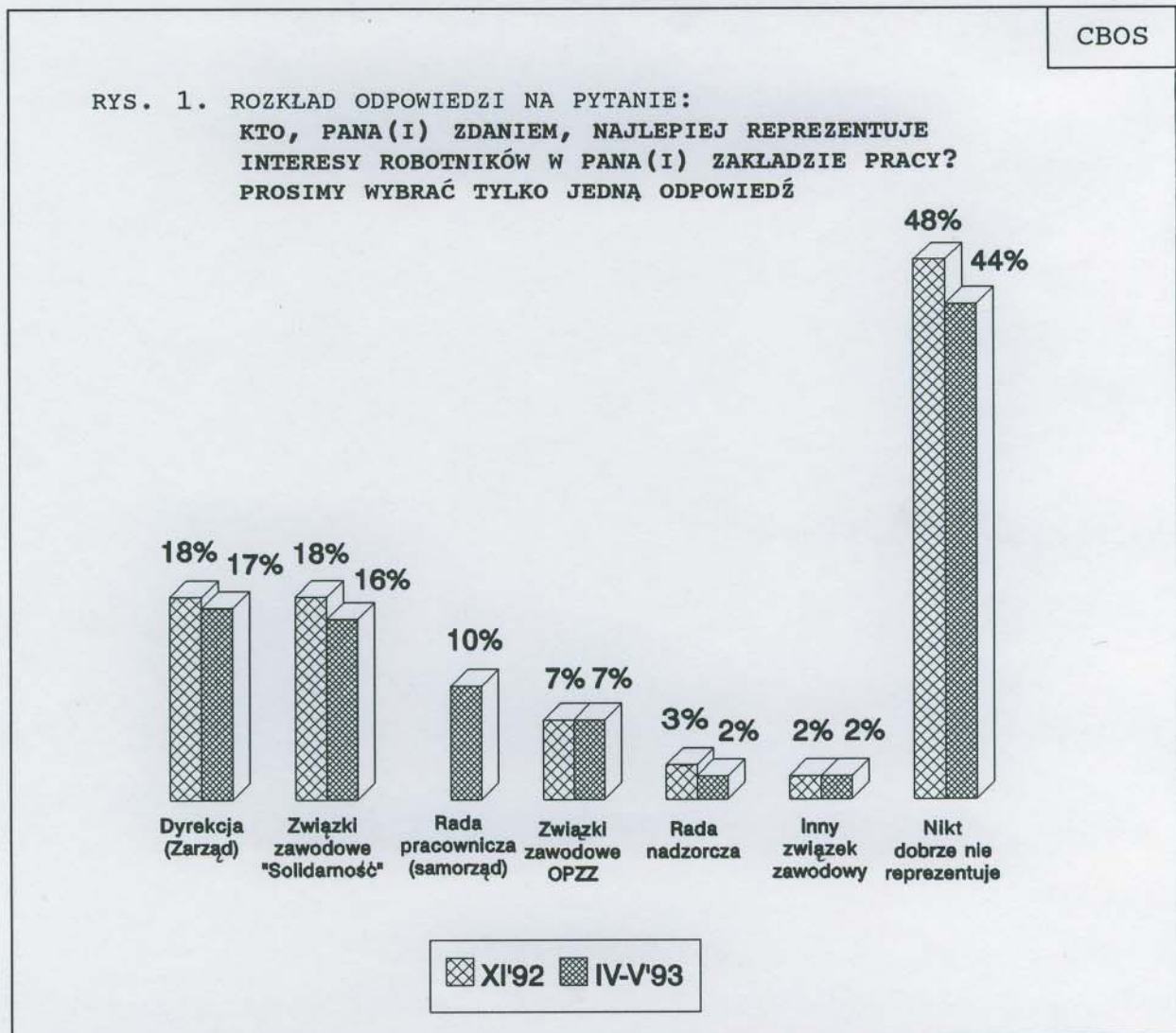
Czyje interesy przede wszystkim reprezentują działacze związkowi w Pana(i) zakładzie?	Komisji Zakładowej "Solidarności"	Zarządu Zakładowego ZZ OPZZ	Zakładowej organizacji NSZZ "Solidarność '80"	Zakładowej organizacji innego związku
Wszystkich pracowników	45	40	27	25
Robotników	13	12	21	12
Swoje własne	28	28	33	37
Pracowników administracji	2	1	1	2
Starej nomenklatury	1	5	3	2
Nowej nomenklatury	2	1	3	0
Dyrekcji zakładu	4	5	1	5
Mistrzów i kierowników	0	1	2	10
Trudno powiedzieć	3	6	7	5

W opinii respondentów władze związkowe szczebla zakładowego "Solidarności" i OPZZ dbają przede wszystkim o interesy wszystkich pracowników, a następnie o swoje własne. Interesy robotników najlepiej wyrażają działacze "Solidarności '80", zaniedbują jednak przy tym wszystkich pracowników i w większym stopniu od przedstawicieli dwóch pierwszych związków dbają o własne sprawy. Jeszcze mniej o reprezentowanie wszystkich pracowników troszczą się działacze zakładowych organizacji innych związków (prawdopodobnie broniący pewnych grup zawodowych, np. związek zawodowy mistrzów i kierowników). Zdaniem

² W odniesieniu do Komisji Zakładowej "Solidarności" odpowiedzi takiej udzieliło 0,3% badanych, do Zarządu Zakładowego OPZZ - 18%, Zakładowej Organizacji NSZZ "Solidarność '80" - 70% i zakładowej organizacji innego związku - 60%.

badanych, trzykrotnie częściej dbają oni o własne interesy niż robotników. Niewielka liczba wskazań na inne grupy pracownicze pozwala przypuszczać, że w opinii respondentów grupy te nie są reprezentowane przez działaczy związkowych w zakładach pracy lub też, że badani nie widzą potrzeby ich reprezentowania.

Respondentów poproszono także, aby wskazali w swoim przedsiębiorstwie organizację lub grupę, która - ich zdaniem - najlepiej reprezentuje interesy robotników.

W opinii ankietowanych, interesy robotników w zakładzie pracy najlepiej reprezentują: dyrekcja i NSZZ "Solidarność", w dalszej kolejności - rada pracownicza i OPZZ. Jednak najbardziej znaczące jest to, iż prawie połowa badanych twierdzi, że w ich przedsiębiorstwie

nikt dobrze nie reprezentuje interesów robotników³. Mówią tak głównie respondenci deklarujący zarazem niezadowolenie z pracy, nieufność do rządu i nie mający sprecyzowanych poglądów politycznych⁴.

Zastanawiające jest, że "Solidarność" - związek, który zdaniem respondentów jest najlepszym wyrazicielem spraw pracowników, uzyskał zbliżoną liczbę wskazań do dyrekcji zakładu, dla której reprezentowanie interesów załogi jest tylko jednym z elementów działania. Rodzi się w tym miejscu pytanie, co oznacza dla zwolenników poglądu o dobrym reprezentowaniu interesów robotników przez dyrekcję samo sformułowanie "reprezentacja interesów": czy godne występowanie w imieniu załogi na zewnątrz przedsiębiorstwa, czy też dbanie o jej podstawowe sprawy?

Równie surowo jak związki zostały ocenione przez respondentów rady pracownicze (samorząd załogi), które w wyniku przekształceń ekonomicznych i prawnych, a zwłaszcza przekształceń własnościowych ulegają likwidacji, a tam gdzie jeszcze istnieją - tracą wyraźnie na znaczeniu.

W porównaniu z sytuacją sprzed pół roku⁵, żadna z grup i organizacji działających w zakładzie pracy nie poprawiła - zdaniem respondentów - swej skuteczności w reprezentowaniu interesów robotników (oceny dotyczące dyrekcji, NSZZ "Solidarność" i rady nadzorczej nawet się nieznacznie pogorszyły). O kilka procent zmniejszył się odsetek osób twierdzących, że w żadnej organizacji nie widzą swojego reprezentanta, jednak w dalszym ciągu opinię taką wyraża prawie połowa badanych.

W celu lepszego poznania problemu reprezentacji interesów pracowniczych w przedsiębiorstwie poproszono respondentów o wystawienie zakładowym organizacjom związkowym, dyrekcji oraz bezpośrednim przełożonym ocen za ich działalność. Można je skonfrontować z ocenami uzyskanymi w badaniu przeprowadzonym pół roku temu.

³ Zob. tabele aneksowe.

⁴ Podobny wynik zarejestrowano też w tegorocznym sondażu CBOS. Ukazał on, że - zdaniem badanych - związki zawodowe w nowych warunkach zarządzania gospodarką nie wypełniają dobrze swoich obowiązków. Patrz: "Społeczeństwo wobec działalności związków zawodowych", kwiecień 1993.

⁵ Badanie "Pracownicy o gospodarce, warunkach życia i polityce" (2), 3-17 listopada '92 (N=1006).

Tabela 2

w procentach

Grupy i organizacje	Jaką ogólną ocenę postawił(a)by Pan(i) wymienionym grupom i organizacjom w Pana(i) zakładzie za ich działalność?									
	niedostateczna		dostateczna		dobra		b. dobra		trudno powiedzieć	
	XI '92	IV-V '93	XI '92	IV-V '93	XI '92	IV-V '93	XI '92	IV-V '93	XI '92	IV-V '93
Komisja Zakładowa "Solidarności"	16	18	51	44	24	29	3	5	4	3
Zakł.org.OPZZ	16	16	53	47	21	28	2	3	6	6
Zakł.org. "Solidarność '80"	17	25	44	34	22	22	5	4	8	10
Dyrekcja	8	15	38	34	42	40	7	9	4	2
Pana(i) bezpośredni przełożeni	5	6	31	24	50	52	11	16	2	1

Najlepiej oceniani są przez ankietowanych ich bezpośredni przełożeni oraz dyrekcja. Mają oni najwyższy odsetek ocen bardzo dobrych i dobrych, a najniższy - dostatecznych i niedostatecznych. Na dalszych miejscach znalazły się organizacje związkowe. Najgorzej została oceniona działalność zakładowych władz związkowych NSZZ "Solidarność". Zaraz za nimi ulokowały się zakładowe organizacje OPZZ i "Solidarności '80". Otrzymały one głównie oceny dostateczne.

W ciągu ostatniego pół roku wzrósł, i tak wysoki, odsetek osób wystawiających ocenę bardzo dobrą bezpośrednim przełożonym (przy spadku liczby ocen dostatecznych i utrzymaniu się na dotychczasowym, niskim poziomie ocen niedostatecznych). Znaczna grupa osób wystawiła też dobrą ocenę dyrekcji, ale dwukrotnie więcej badanych niż pół roku temu oceniła ją na niedostatecznie. W stosunku do listopada '92 organizacje NSZZ "Solidarność" i OPZZ uzyskały mniej ocen dostatecznych, więcej zaś ocen dobrych. W przypadku "Solidarności '80" zanotowano wprawdzie spadek liczby ocen dostatecznych, ale kosztem wzrostu ocen niedostatecznych, których ma i tak najwięcej ze wszystkich związków.

Ogólnie można przypuszczać, że na oceny wystawiane poszczególnym organizacjom i grupom w zakładzie pracy oprócz kryterium reprezentowania interesów (głównie przez zakładowe organa związkowe) wpłynęło także kryterium dbania o codzienne sprawy pracowników, zarówno przez związki, jak i przez dyrekcję oraz bezpośrednich przełożonych. Zwłaszcza ci ostatni tworzą grupę osób, która - być może z racji bliskiego i częstego kontaktu z pracownikami - jest przez nich najwyżej oceniana. Możliwe jednak, że na ocenie bezpośrednich przełożonych zaważyło również przekonanie o ich fachowości, zdolnościach menedżerskich, dobrej organizacji pracy i wysokich umiejętnościach w kierowaniu zespołem pracowniczym.

Próbując bliżej poznać ten problem, zapytano respondentów wprost o zdanie na temat ich bezpośrednich przełożonych. Wyniki porównano z podobnymi, uzyskanymi w listopadzie '92.

Tabela 3

w procentach

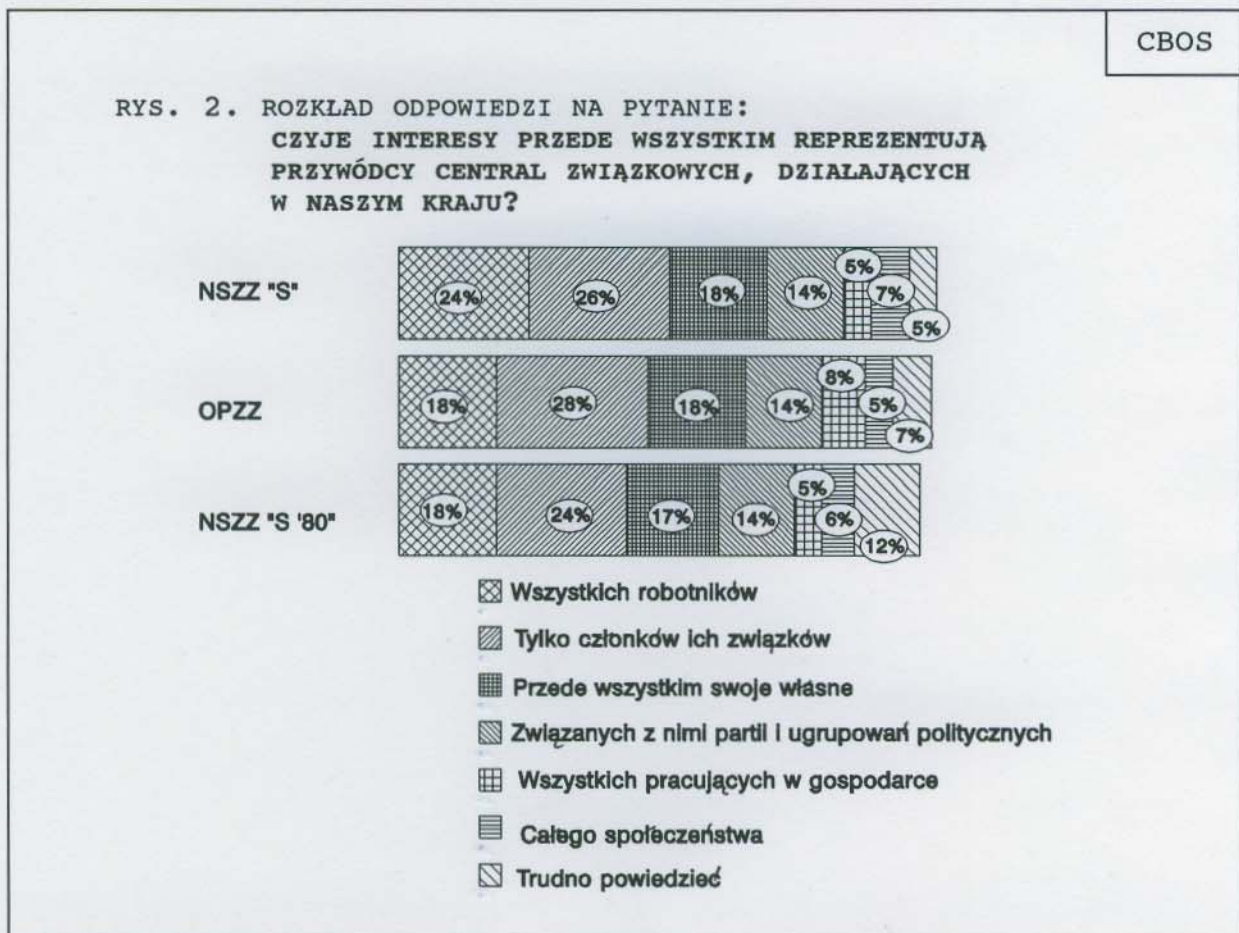
Czy w Pana(i) zakładzie większość przełożonych, kierujących pracą ludzi takich jak Pan(i):	Wskazania respondentów według terminów badań					
	tak (zdecydowanie i raczej)		nie (zdecydowanie i raczej)		trudno powiedzieć	
	XI '92	IV-V '93	XI '92	IV-V '93	XI '92	IV-V '93
- popiera tylko swoją klike	41	41	55	55	4	4
- można o nich powiedzieć "swój chłop": zawsze próbują ci pomóc, a nawet kiedy trzeba, przymkną oko	59	58	37	38	4	3
- są surowi, ale sprawiedliwi; kiedy się na to zasłuży, zawsze pomogą	70	68	26	30	3	2
- interesują się tylko produkcją, a nie pracownikami	37	36	60	61	3	3
- są wyniośli, nie chcą zrozumieć prostego człowieka	28	28	69	68	3	4

W porównaniu z badaniami sprzed pół roku nie zanotowano zasadniczych zmian. W dalszym ciągu przeważa wśród respondentów opinia, że przełożeni są surowi, ale sprawiedliwi oraz że nie ignorują swoich podwładnych.

Zastanawia jednak stosunkowo częste przekonanie ankietowanych, że ich przełożeni popierają własną klikę. Odpowiedź taką wybierali najczęściej respondenci niezadowoleni z pracy i oceniający, że w ciągu ostatnich lat nastąpiły zmiany na gorsze. Równocześnie jednak można było zauważyć wysoką liczbę wskazań na pozytywne cechy przełożonych: ich partnerski stosunek do podwładnych czy zainteresowanie zawodowymi i osobistymi sprawami pracowników.

Reprezentowanie interesów pracowniczych w kraju

Jednym z celów sondażu było zbadanie społecznego wizerunku podmiotów reprezentujących interesy pracownicze nie tylko w skali przedsiębiorstwa, ale i całego kraju.

Wśród ankietowanych przeważała opinia, dotycząca wszystkich trzech central, że przywódcy związkowi swoimi działaniami reprezentują postawę swoistego "patriotyzmu związkowego", przejawiającego się w faworyzowaniu przede wszystkim członków własnej organizacji. Porównywalny odsetek badanych sądzi też, że krajowi liderzy związkowi na równi prezentują opcję prorobotniczą (dbanie o interesy wszystkich robotników), jak i partykularną (dbanie o własny interes). Dodać trzeba, że ta druga opcja może być rozumiana bardzo szeroko - od osobistych, doraźnych korzyści do rozwijania kariery związkowej, a może także politycznej. Wyłamuje się nieco z tego trendu NSZZ "Solidarność", która najczęściej jest postrzegana jako organizacja nastawiona prorobotniczo.

Można pokusić się o stwierdzenie, że prospołeczna działalność przywódców związkowych ustępuje - zdaniem respondentów - dość zdecydowanie miejsca ich działaniu na rzecz partykularnego lub partyjnego interesu. Obrazuje to poniższe zestawienie:

	Interes prospołeczny: społeczeństwo - świat pracy - robotnicy	Interes partykularny lub partyjny
NSZZ "Solidarność"	36%	58%
OPZZ	31%	60%
"Solidarność '80"	29%	55%

Dane widoczne w tym zestawieniu mogą jednak równie dobrze świadczyć o tym, że w opinii respondentów liderom związkowym zaczyna mniej zależeć na reprezentowaniu "abstrakcyjnych całości" (wszystkich robotników, wszystkich pracujących w gospodarce, całego społeczeństwa), bardziej zaś na budowaniu silnej pozycji własnej centrali związkowej, zdolnej do skuteczniejszego dąbania o interesy pracowników lub określonych grup pracowniczych.

Porównajmy teraz odpowiedzi dotyczące reprezentowania przez liderów związkowych interesów pracowniczych w skali zakładu pracy i kraju. Zdaniem ankietowanych, liderzy NSZZ "Solidarność" i OPZZ starają się reprezentować interesy robotników w skali kraju w większym stopniu niż ich odpowiednicy w przedsiębiorstwach (wyjątek stanowią przywódcy "Solidarności '80"). Jednocześnie - według badanych - liderzy wszystkich związków, działających w zakładach pracy, częściej niż krajowi liderzy central związkowych reprezentują swoje własne interesy.

Z powyższymi ocenami łączy się w pewnym stopniu zagadnienie reprezentowania interesów robotników przez instytucje i organizacje działające w całym kraju.

Tabela 4

w procentach

Kto, Pana(i) zdaniem, najlepiej reprezentuje interesy wszystkich robotników w całym kraju? Prosimy wybrać tylko jedną odpowiedź.	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XI '92	IV-V '93
Rząd	4	3
Sejm	2	1
Senat	1	1
Prezydent	4	4
Kościół	1	1
Związki zawodowe "Solidarność"	16	17
Związki zawodowe OPZZ	7	6
Ktoś inny	1	1
Nikt dobrze nie wyraża interesów robotników	59	65

Na uwagę zasługuje fakt, iż zdecydowana większość badanych pracowników twierdziła, że nikt w skali kraju nie reprezentuje ich interesów (w skali zakładu poczucie takie miało 44% badanych, por. rys. 1).

Warto też zaznaczyć, że przekonaniu respondentów o nikłym reprezentowaniu interesów robotników przez instytucje i organizacje życia publicznego towarzyszy niska ocena zaufania do tychże instytucji i organizacji⁶.

O tym, że nikt dobrze nie wyraża interesów robotników, przekonani są najczęściej respondenci ze średnim wykształceniem, kierownicy, technicy, mistrzowie i urzędnicy, osoby mające nieufny stosunek do rządu, badani należący do innych związków niż "Solidarność" i OPZZ, a także ludzie niezadowoleni z pracy.

⁶ Zagadnieniu temu poświęcony będzie odrębny komunikat.

**Sposoby obrony interesów pracowniczych
w zakładzie pracy i w kraju**

Poczucie braku reprezentacji interesów robotniczych, wyrażane przez większość respondentów, może nasuwać pytanie o najskuteczniejsze sposoby obrony tych interesów zarówno w zakładzie pracy, jak i w całym kraju.

Tabela 5

w procentach

Jaki jest, Pana(i) zdaniem, najskuteczniejszy sposób obrony interesów robotniczych w zakładzie pracy takim jak Pana(i)?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	XI '92 (pierwszy wybór)	IV-V '93 (pierwszy wybór)
Negocjacje z dyrekcją/zarządem	76	54
Negocjacje z radą pracowniczą/nadzorcą	10	18
Negocjacje z ministerstwem	5	8
Strajk	5	15
Demonstracje	0	1
Zwolnienie tempa pracy	1	1
Trudno powiedzieć	3	1

Poddane ocenie metody wyraźnie dzielą się na te, które mają charakter negocjacyjny, i te, które polegają na zastosowaniu bardziej radykalnych środków rozstrzygnięcia sporów w zakładzie pracy. Za negocjacjami, od szczebla dyrekcji zakładu do ministerstwa, opowiedziało się łącznie w majowym sondażu 80% badanych. Strajk zaś i inne, bardziej zdecydowane metody wywierania presji na kierownictwo zakładu (demonstracje) uzyskały łącznie 16% głosów respondentów.

Do stosowania negocjacyjnego sposobu obrony interesów robotniczych i rozwiązywania konfliktów w przedsiębiorstwie bardziej skłonni są respondenci w starszym wieku, urzędnicy, osoby o niskich dochodach, badani pracujący w przemyśle maszynowym oraz ankietowani należący do innych związków niż "Solidarność" i OPZZ. Strajk jako najskuteczniejszą metodę wskazują głównie ludzie młodzi, pracownicy kopalń, hut i zakładów energetycznych, respondenci deklarujący wysokie dochody oraz niezadowoleni z pracy.

Zanotowano ponadto zależność między opinią, że najskuteczniejszym sposobem obrony interesów robotniczych są metody pozanegocjacyjne, a liczeniem się z możliwością zwolnienia z pracy. Wolno zatem przypuszczać, że jednym z czynników wpływających na opowiadanie się w rozwiązywaniu sporów pracowniczych za metodą strajkową jest zagrożenie bezrobociem.

Dziwi stosunkowo niski - choć wyraźnie rosnący - odsetek badanych, opowiadających się za strajkiem jako najskuteczniejszym sposobem obrony interesów robotniczych w zakładzie pracy. Różni się on od zawartych w tym samym badaniu odpowiedzi respondentów na bezpośrednie pytania o strajki. O słuszności stosowania tej drogi walki o poprawę warunków życia przekonana jest ponad połowa respondentów (58%), a co siódmy badany nie ma zdania na ten temat. Niemal dwie trzecie ankietowanych (64%) wyraża mniej lub bardziej zdecydowanie gotowość do poparcia strajku generalnego będącego protestem przeciwko polityce gospodarczej rządu. Prawie tyle samo (62%) deklaruje poparcie dla strajku w przedsiębiorstwie. Gdyby nawet tłumaczyć tak dużą rozpiętość w ocenie tego samego problemu różnymi możliwościami udzielenia odpowiedzi (z jednej strony wybór spośród wielu wariantów, z drugiej zaś opowiedzenie się za lub przeciw), to i tak różnice te pobudzać mogą do refleksji.

W kontekście tych wyników warto się jeszcze przyjrzeć, jaki sposób postępowania został uznany przez respondentów za najskuteczniejszą formę obrony interesów robotników w całym kraju.

Tabela 6

w procentach

Które z wymienionych sposobów działania są najskuteczniejszą formą obrony interesów robotników w całym kraju? Proszę wymienić nie więcej niż dwa.	Wskazania respondentów według terminów badań (w nawiasie dane dotyczące pierwszego wyboru)	
	XI '92	IV-V '93
Negocjacje związku "Solidarność" z rządem	49 (43)	34 (28)
Negocjacje związków skupionych w OPZZ z rządem	24 (9)	14 (6)
Negocjacje związku "Solidarność '80" z rządem	8 (3)	16 (3)
Zwrócenie się o pomoc do parlamentu (Sejm, Senat)	16 (8)	8 (4)
Zwrócenie się o pomoc do prezydenta	14 (4)	13 (5)
Zwrócenie się o pomoc do partii politycznych	4 (1)	2 (1)
Zwrócenie się o pomoc do Kościoła	3 (1)	2 (1)
Organizowanie przez załogi strajków, protestów	21 (9)	31 (18)
Tworzenie zupełnie nowych organizacji (komitetów, związków)	7 (3)	9 (4)
Nie ma żadnego skutecznego sposobu obrony interesów robotniczych	26 (17)	38 (29)

Wśród badanych osób przeważa opinia, iż najskuteczniejszym sposobem obrony interesów robotników są negocjacje poszczególnych związków zawodowych z rządem. W porównaniu z poprzednimi badaniami zmniejszyło się jednak przekonanie o skuteczności negocjacji z rządem "Solidarności" i OPZZ, a dwukrotnie zwiększyło się przeświadczenie o skuteczności negocjacji "Solidarności '80".

Za drugi w kolejności skuteczny środek obrony interesów badani uznali strajk. Wzrost o połowę (a gdy chodzi o pierwszy wybór - podwojenie) odsetka respondentów, przekonanych o skuteczności tej metody, zdaje się potwierdzać wcześniejsze wysokie notowania strajku jako drogi służącej poprawie warunków życia robotników.

Sposobem, który traci w opinii respondentów na swej skuteczności, jest zwracanie się z problemami pracowniczymi do instytucji życia publicznego. Można tu zaobserwować ogólny spadek wskazań, największy zaś w przypadku parlamentu.

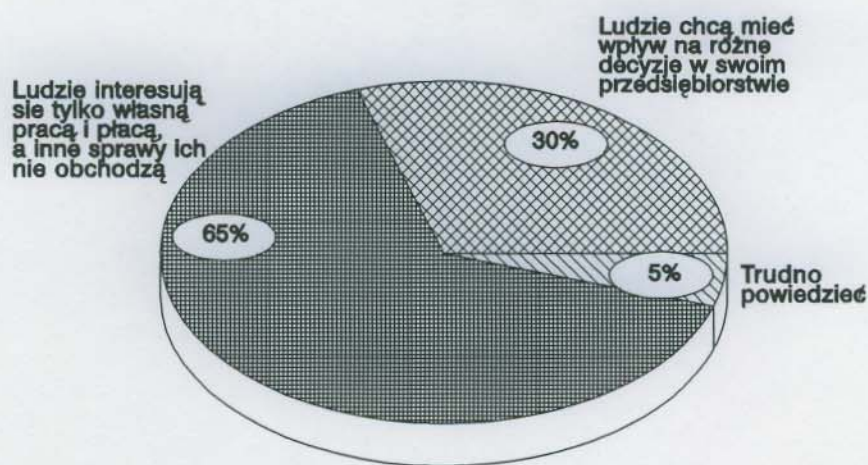
Zwraca uwagę wysoki - i rosnący - odsetek badanych, którzy sądzą, że nie istnieje żaden skuteczny sposób obrony interesów robotniczych. Zestawiając wcześniej odnotowane wysokie odsetki osób twierdzących, iż nikt dobrze nie reprezentuje interesów robotników w zakładzie pracy (44%) i przekonanych, że nikt dobrze nie wyraża interesów robotników w całym kraju (65%), można stwierdzić, że ankietowani mają poczucie nienależytego reprezentowania ich interesów i coraz mniej wierzą w skuteczność metod służących obronie interesów robotniczych.

Generalnie więc, zdaniem respondentów, metody negocjacji związków zawodowych z rządem i zwracania się o pomoc do instytucji życia publicznego są coraz mniej skuteczne. Ustępują miejsca stosowaniu bardziej radykalnych środków, zwłaszcza strajków.

Pracownicy o stosunkach w przedsiębiorstwie

Wyniki wskazujące na pracownicze poczucie braku właściwej reprezentacji interesów mogą rodzić pytanie o zakres zainteresowania załóg problemami przedsiębiorstwa, w którym pracują. Czy ludzie interesują się tylko indywidualnymi sprawami czy też odczuwają potrzebę współdecydowania o losach swego zakładu pracy?

RYS. 3. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
Z KTÓRYMI Z WYMIENIONYCH POGLĄDÓW PAN(I)
SIĘ ZGADZA?

Ponad połowa respondentów twierdzi, że dla ludzi pracy ważniejsze od wpływu na decyzje podejmowane w ich przedsiębiorstwie są problemy związane z ich własną egzystencją. Zwolennikami poglądu, że ludzi interesuje tylko własna praca i płaca, częściej od pozostałych są respondenci z wyższym wykształceniem i kadra kierownicza.

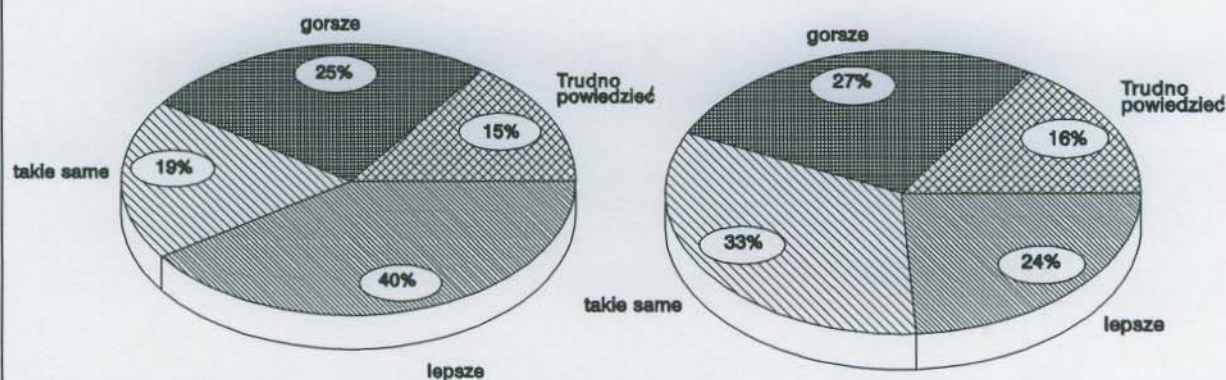
Jednocześnie jednak niemal co trzeci badany uważa, że istotne jest posiadanie wpływu na decyzje podejmowane w przedsiębiorstwie. Są to najczęściej osoby z wykształceniem podstawowym oraz robotnicy niewykwalifikowani. Respondentów spytano też, co zmieniło się w ciągu ostatnich czterech lat, jeśli chodzi o szanse rozwoju własnej przedsiębiorczości i awansu osób pracowitych i zdolnych⁷.

⁷ Posłużono się pytaniem przygotowanym przez socjologów Uniwersytetu Łódzkiego.

RYS. 4. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
CZY OBECNIE W PORÓWNANIU Z SYTUACJĄ SPRZED
CZTERECH LAT

warunki rozwoju własnej
przedsiębiorczości są:

możliwości awansu dla ludzi
pracowitych i zdolnych są:

W opinii respondentów istnieją dziś lepsze niż cztery lata temu warunki rozwoju własnej przedsiębiorczości, ale już możliwości awansu są gorsze lub takie same jak wówczas. Istnieje zależność między złą sytuacją ekonomiczną przedsiębiorstwa a przekonaniem respondentów o gorszych warunkach rozwoju własnej przedsiębiorczości i gorszych warunkach awansu dla ludzi pracowitych i zdolnych. W lepsze możliwości awansu wierzą przede wszystkim technicy i mistrzowie, ludzie mający zaufanie do rządu i respondenci oceniający, że sytuacja w ciągu czterech lat zmieniła się na lepsze.

★

★ ★

Wśród badanych dominuje odczucie, że nie ma takiej organizacji lub instytucji, która w zadowalający sposób reprezentowałaby ich interesy, zarówno w skali kraju, jak i w zakładzie pracy.

Ani działacze największych organizacji związkowych w przedsiębiorstwach, ani przywódcy central związkowych w całym kraju nie reprezentują interesów robotników w dostateczny sposób. Zdaniem badanych, bardziej dbają oni o sprawy własne i swego zaplecza politycznego niż o interes ogólnospołeczny lub robotniczy.

Spośród grup i organizacji działających w zakładzie pracy najlepiej wypadają bezpośredni przełożeni, którzy uzyskują najmniej negatywnych i najwięcej pozytywnych wskazań.

Za najskuteczniejszy sposób obrony interesów robotniczych, zarówno w zakładzie pracy, jak i w całym kraju, w dalszym ciągu uważane są negocjacje, a nie bardziej radykalne środki, np. strajki. Wśród badanych przeważa opinia, że pracownicy przedsiębiorstw ograniczają swoje zainteresowanie sprawami zakładu pracy do właściwego wypełniania obowiązków pracowniczych. Mniej niż jedna trzecia respondentów twierdzi, że dążą oni do uzyskania wpływu na procesy decyzyjne w przedsiębiorstwie. W porównaniu z sytuacją sprzed czterech lat polepszyły się warunki rozwoju własnej przedsiębiorczości ludzi, ale możliwości awansu dla ludzi pracowitych i zdolnych pozostały takie same. Awans jest tu prawdopodobnie rozumiany jako zajęcie lepszej pozycji we własnym przedsiębiorstwie, a wiele z nich jest obecnie w bardzo złej kondycji.

A N E K S

Tabela 1. Jaki jest, Pana(i) zdaniem, najskuteczniejszy sposób obrony interesów robotniczych w zakładzie pracy takim jak Pana(i)?
1 - negocjacje z dyrekcją/zarządem, radą pracowniczą/nadzorcza, ministerstwem, 2 - strajk, 3 - demonstracje lub zwolnienie tempa pracy

(%)

	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	82	15	3	976
Płeć				
Mężczyźni	80	17	3	708
Kobiety	85	11	4	266
Wiek				
do 24 lat	75	21	3	117
25-29	78	19	3	145
30-39	81	15	4	307
40-49	84	13	3	301
50-64	87	12	1	102
Wykształcenie				
Podstawowe	87	8	5	167
Zasadnicze zawodowe	79	18	3	467
Średnie	83	15	2	302
Wyższe	83	18	0	40
Miejsce zamieszkania				
Wies	85	12	3	229
Miasto do 20 tys.	81	17	2	96
od 21 do 100 tys.	83	15	2	337
101-500 tys.	77	18	5	217
501 tys. i więcej mieszk.	78	17	5	95
Grupa zawodowa				
Kierownicy i specjaliści	87	13	0	45
Technicy, mistrzowie	82	17	2	65
Urzednicy	88	10	1	69
Robotnicy wykwalifikowani	80	17	3	656
Robotnicy niewykwalifik.	83	12	5	129
Dochody				
Do 1.9 mln zł	86	11	2	210
2 - 2.9 mln zł	83	15	2	347
3 - 3.9 mln zł	83	14	3	212
4 mln zł i więcej	73	22	5	190
Religijność				
Głęboko religijni	85	13	2	142
Raczej religijni	82	15	3	765
Niereligijni	75	21	4	67
Branża				
Kopalnie	77	21	3	299
Huty	78	20	2	133
Przem. maszynowy	95	2	3	134
Przem. lekki i spożywczy	87	9	4	145
Energetyka	67	27	6	83
Przem. chemiczny	82	12	5	74
Inne	87	13	0	108
Zadowolenie z pracy				
Zadowolony	83	14	3	769
Niezadowolony	76	21	3	203
Ocena sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa				
Dobra	85	12	3	348
Średnia	81	15	4	323
Zła	76	22	2	245
Trudno powiedzieć	87	12	2	60
Przynależność związkowa				
NSZZ "Solidarność"	83	16	1	253
OPZZ	83	15	3	192
Inny związek	88	10	2	101
Nie należy	78	17	5	391
Ocena czterech ostatnich lat				
Zmieniło się na lepsze	83	14	3	200
Nic się nie zmieniło	80	16	4	230
Zmieniło się na gorsze	79	18	2	362
Trudno powiedzieć	86	11	3	182
Stosunek do rządu				
Zaufanie	84	12	4	339
Nieufność	79	18	3	482
Trudno powiedzieć	84	15	1	154
Poglądy polityczne				
Lewicowe	77	19	4	164
Centrowe	82	16	1	278
Prawicowe	85	12	3	206
Trudno powiedzieć	81	15	4	328

Tabela 2. Kto, Pana(i) zdaniem, najlepiej reprezentuje interesy robotników w Pana(i) zakładzie pracy? 1 - dyrekcja/zarząd, 2 - rada pracownicza/samorząd, 3 - związki zawodowe "Solidarność", OPZZ, 4 - nikt dobrze nie reprezentuje interesów robotników, 5 - inny związek zawodowy, rada nadzorcza, ktoś inny

(%)

	1	2	3	4	5	Liczba osób
Ogółem	17	10	24	44	5	977
Płeć						
Mężczyźni	16	10	24	45	5	710
Kobiety	18	12	24	40	6	265
Wiek						
do 24 lat	23	14	17	40	5	115
25-29	14	15	22	44	5	144
30-39	15	7	25	47	5	310
40-49	17	10	22	48	4	303
50-64	19	10	35	32	5	101
Wykształcenie						
Podstawowe	20	13	29	34	4	166
Zasadnicze zawodowe	18	9	22	46	6	469
Średnie	13	12	21	48	5	303
Wyższe	15	5	36	44	0	39
Miejsce zamieszkania						
Wieś	15	11	26	43	4	227
Miasto do 20 tys.	14	11	20	51	4	96
od 21 do 100 tys.	15	10	26	44	6	344
101-500 tys.	20	10	20	47	3	217
501 tys. i więcej mieszk.	23	11	21	36	9	91
Grupa zawodowa						
Kierownicy i specjaliści	13	9	29	44	4	45
Technicy, mistrzowie	27	9	19	42	3	64
Urzednicy	12	19	18	49	3	68
Robotnicy wykwalifikowani	16	10	25	45	5	659
Robotnicy niewykwalifik.	23	11	21	41	4	129
Dochody						
Do 1,9 mln zł	10	15	25	47	3	210
2 - 2,9 mln zł	17	12	25	43	4	347
3 - 3,9 mln zł	20	6	22	45	8	210
4 mln zł i więcej	23	9	22	40	6	194
Religijność						
Głęboko religijni	14	12	35	34	4	145
Raczej religijni	17	10	21	46	5	763
Niereligijni	16	6	22	46	9	67
Branża						
Kopalnie	19	5	21	47	7	300
Huty	5	9	36	47	3	133
Przem. maszynowy	19	10	23	44	5	132
Przem. lekki i spożywczy	25	13	20	36	6	144
Energetyka	6	33	16	45	0	82
Przem. chemiczny	25	7	31	36	1	75
Inne	14	9	22	49	6	111
Zadowolenie z pracy						
Zadowolony	20	11	23	41	4	768
Niezadowolony	6	6	25	56	7	205
Ocena sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa						
Dobra	26	14	20	36	4	351
Średnia	17	11	24	41	6	320
Zła	5	6	27	57	5	245
Trudno powiedzieć	10	7	25	56	3	61
Przynależność związkowa						
NSZZ "Solidarność"	13	6	38	42	2	253
OPZZ	17	10	27	40	5	193
Inny związek	18	9	9	49	16	101
Nie należy	19	13	17	46	4	390
Ocena czterech ostatnich lat						
Zmieniło się na lepsze	23	12	25	38	3	199
Nic się nie zmieniło	15	10	22	44	8	232
Zmieniło się na gorsze	16	11	21	47	5	363
Trudno powiedzieć	14	7	29	46	3	181
Stosunek do rządu						
Zaufanie	20	13	27	34	5	335
Nieufność	14	8	20	52	5	488
Trudno powiedzieć	18	10	26	42	4	153
Poglądy polityczne						
Lewicowe	16	10	27	41	5	164
Centrowe	19	10	23	44	4	277
Prawicowe	18	10	31	35	6	207
Trudno powiedzieć	14	11	18	52	5	329

Tabela 3. Kto, Pana(i) zdaniem, najlepiej reprezentuje interesy wszystkich robotników w całym kraju? 1 - rząd, Sejm, Senat, prezydent, Kościół, 2 - związki zawodowe: "Solidarność", OPZZ, ktoś inny, 3 - nikt

(%)

	1	2	3	Liczba osób
Ogółem	10	24	66	978
Płeć				
Meżczyźni	11	24	65	707
Kobiety	10	23	67	269
Wiek				
do 24 lat	15	23	62	118
25-29	10	26	64	145
30-39	8	23	69	307
40-49	10	24	67	303
50-64	17	24	59	101
Wykształcenie				
Podstawowe	15	30	55	167
Zasadnicze zawodowe	10	23	67	468
Średnie	9	21	70	304
Wyższe	10	23	67	39
Miejsce zamieszkania				
Wieś	9	23	68	229
Miasto do 20 tys.	16	20	64	97
od 21 do 100 tys.	9	26	65	342
101-500 tys.	11	22	67	214
501 tys. i więcej mieszk.	10	26	65	94
Grupa zawodowa				
Kierownicy i specjaliści	7	20	73	45
Technicy, mistrzowie	9	20	70	64
Urzednicy	13	17	70	69
Robotnicy wykwalifikowani	11	25	64	658
Robotnicy niewykwalifik.	11	23	66	131
Dochody				
Do 1.9 mln zł	11	23	65	211
2 - 2.9 mln zł	11	26	64	348
3 - 3.9 mln zł	8	23	69	210
4 mln zł i więcej	11	21	68	192
Religijność				
Głęboko religijni	14	28	57	145
Raczej religijni	9	23	68	765
Niereligijni	14	26	61	66
Branża				
Kopalnie	14	17	69	298
Huty	5	36	59	132
Przem. maszynowy	8	28	64	135
Przem. lekki i spożywczy	10	26	64	144
Energetyka	8	30	61	83
Przem. chemiczny	12	19	69	75
Inne	10	18	72	111
Zadowolenie z pracy				
Zadowolony	11	24	64	771
Niezadowolony	7	22	71	203
Ocena sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa				
Dobra	14	21	65	352
Średnia	12	28	60	321
Zła	5	24	72	243
Trudno powiedzieć	6	18	76	62
Przynależność związkowa				
NSZZ "Solidarność"	11	32	58	252
OPZZ	10	29	61	193
Inny związek	9	10	81	101
Nie należy	10	20	70	393
Ocena czterech ostatnich lat				
Zmieniło się na lepsze	17	27	57	200
Nic się nie zmieniło	9	21	70	233
Zmieniło się na gorsze	7	24	70	361
Trudno powiedzieć	13	24	63	182
Stosunek do rządu				
Zaufanie	17	26	58	337
Nieufność	5	22	73	488
Trudno powiedzieć	14	24	61	152
Poglądy polityczne				
Lewicowe	5	26	69	163
Centrowe	7	26	67	278
Prawicowe	20	28	52	207
Trudno powiedzieć	10	18	72	330

Tabela 4. Proszę powiedzieć, z którymi z przedstawionych poglądów Pan(i) się zgadza: 1 - ludzie interesują się tylko własną pracą i płacą, a inne sprawy ich nie obchodzą, 2 - ludzie chcą mieć zawsze wpływ na różne decyzje w swoim przedsiębiorstwie

(%)

	1	2	Liczba osób
Ogółem	68	32	942
Płeć			
Mężczyźni	70	30	677
Kobiety	63	37	263
Wiek			
do 24 lat	64	36	111
25-29	76	24	143
30-39	72	28	298
40-49	62	38	295
50-64	68	32	92
Wykształcenie			
Podstawowe	60	40	160
Zasadnicze zawodowe	70	30	450
Średnie	70	30	293
Wyższe	77	23	39
Miejsce zamieszkania			
Wieś	70	30	214
Miasto do 20 tys.	63	37	87
od 21 do 100 tys.	68	32	332
101-500 tys.	73	27	213
501 tys. i więcej mieszk.	60	40	95
Grupa zawodowa			
Kierownicy i specjaliści	84	16	44
Technicy, mistrzowie	75	25	64
Urzednicy	69	31	68
Robotnicy wykwalifikowani	69	31	629
Robotnicy niewykwalifik.	54	46	125
Dochody			
Do 1.9 mln zł	62	38	198
2 - 2.9 mln zł	68	32	336
3 - 3.9 mln zł	68	32	201
4 mln zł i więcej	75	25	191
Religijność			
Głęboko religijni	72	28	134
Raczej religijni	68	32	743
Niereligijni	68	32	63
Branża			
Kopalnie	76	24	288
Huty	69	31	123
Przem. maszynowy	66	34	131
Przem. lekki i spożywczy	60	40	141
Energetyka	71	29	78
Przem. chemiczny	57	43	75
Inne	66	34	106
Zadowolenie z pracy			
Zadowolony	68	32	753
Niezadowolony	69	31	185
Ocena sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstwa			
Dobra	68	32	344
Średnia	65	35	309
Zła	75	25	234
Trudno powiedzieć	56	44	55
Przynależność związkowa			
NSZZ "Solidarność"	64	36	243
OPZZ	66	34	188
Inny związek	81	19	95
Nie należy	70	30	379
Ocena czterech ostatnich lat			
Zmieniło się na lepsze	67	33	196
Nic się nie zmieniło	72	28	223
Zmieniło się na gorsze	66	34	351
Trudno powiedzieć	68	32	170
Stosunek do rządu			
Zaufanie	68	32	326
Nieufność	72	28	477
Trudno powiedzieć	57	43	138
Poglądy polityczne			
Lewicowe	65	35	160
Centrowe	70	30	269
Prawicowe	71	29	202
Trudno powiedzieć	67	33	311